

ВІДГУК

опонента доктора економічних наук, професора
КАЛІНОЇ Ірини Іванівни
на дисертацію **ПЕРЕГУДИ Юлії Андріївни** на тему:
**«Формування конкурентоспроможності продукції тваринництва
в умовах економічних викликів»,**
поданої на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук
за науковою спеціальністю
08.00.03 «Економіка та управління національним господарством»

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження

Український агросектор потребує пошуку нових драйверів розвитку та диверсифікації виробництва за рахунок нарощування виготовлення і збуту продукції тваринництва. Наразі галузь тваринництва в країні має суттєві проблеми розвитку та погано адаптується до економічних викликів, втрачаючи при цьому конкурентні переваги.

Ключовою проблемою, що заважає нарощуванню можливостей галузі тваринництва в Україні є недостатня конкурентоспроможність української продукції на світових, міжнародних та національних ринках. Проблеми у формуванні конкурентоспроможності української продукції тваринництва призводять до нарощування імпорту продукції тваринництва в Україну, а також до втрачання ринків збуту для української продукції тваринництва за кордоном. Наведена ситуація несе у собі додаткові ризики щодо розвитку економічної системи країни, покращення соціального захисту і забезпечення населення України якісними продовольчими товарами. Окремою проблемою є зниження експортних можливостей держави та нарощування негативних моментів у зовнішньоекономічній діяльності України. У цих умовах постало важливе теоретичне і практичне завдання удосконалення формування конкурентоспроможності продукції українських підприємств тваринництва на світових, міжнародних та національних ринках з урахуванням впливу економічних викликів, які породжені, як економічними, так і безпековими та політичними факторами.

У дисертації Ю. А. Перегуди запропоновано новий авторський підхід до розроблення теоретичних засад, методологічного інструментарію, практичних рекомендацій щодо формування конкурентоспроможності продукції українських підприємств тваринництва в умовах економічних викликів на світових, міжнародних та національних ринках. Тема та зміст дисертації безпосередньо пов'язані з науково-дослідними роботами Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Прикладна розробка новітнього організаційно-економічного механізму регулювання сталого рибальства і аквакультури через розвиток сільських територій»; «Прикладні рішення регулювання конкурентоспроможності сільського і рибного господарства в системі циркулярної біоекономіки та викликів для національної безпеки України»; «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України».

2. Обґрунтованість наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертації

Застосування великого переліку загальнонаукових і спеціальних методів та прийомів (логічного узагальнення, наукової абстракції, піраміда Х. Траболда, системний, компаративної оцінки, порівняльного та системного аналізу, економіко-статистичні, кількісного аналізу, синтезу, історичний, порівняння, матриця Нільсена, бальна оцінка, зважена рейтингова оцінка) дало змогу авторці дисертації отримати науково-теоретичні та науково-прикладні результати, які відзначаються високим рівнем достовірності та обґрунтованості.

Визначення сутності термінів «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «конкурентоспроможність підприємств тваринництва» було побудовано на використанні авторкою дослідження методу логічного узагальнення. Застосування методу наукової абстракції дозволило визначити зв'язок між термінами «конкуренція», «конкурентні переваги», «конкурентоздатність» та «конкурентоспроможність». Ідентифікацію ієрархічних рівнів ознак

забезпечення конкурентоспроможності тваринництва, а також продукції тваринництва на мезо- та мікрорівнях було проведено за допомогою піраміди Х. Траболда.

Системний підхід до проведення наукового дослідження дозволив визначити місце формування конкурентоспроможності продукції тваринництва в управлінській системі підприємств тваринництва, а використання компаративної оцінки дозволило відібрати адекватні способи формування конкурентоспроможності продукції тваринництва.

Дослідженні світових та українських тенденції у виробництві продукції тваринництва у дисертації ґрунтується на використанні порівняльного та системного аналізу. Для обробки первинної статистичної інформації та формування баз даних проведення дослідження було застосовано економіко-статистичні методи. Кількісний аналіз статистичних даних дозволив авторці визначити рівень конкуренції на світовому та українському ринках продукції тваринництва, а використання методу синтезу допомогло у виявленні проблем конкурентоспроможності української продукції тваринництва на світовому та національних ринках.

Дослідження еволюції ведення бізнесу та забезпечення конкурентоспроможності виробників продукції тваринництва за допомогою історичного підходу стало підґрунтям для розроблення рекомендації щодо використання інноваційних цифрових інструментів для підвищення конкурентоспроможності української продукції тваринництва. Водночас використання методу системного аналізу дозволило Ю. А. Перегуді оцінити рівні державної підтримки формування конкурентоспроможності продукції тваринництва в умовах економічних викликів у провідних країнах виробників/споживачів продукції тваринництва та в Україні. Для розроблення методики оцінки конкурентоспроможності продукції тваринництва на національному та світовому ринках збуту авторкою було використано сукупність методів, куди увійшли: матриця Нільсена, метод бальної оцінки, метод зваженої рейтингової оцінки.

У підсумку проведене дослідження дало можливість Ю. А. Перегуді отримати обґрунтовані та достовірні результати, які мають цінність для теорії, методології та практики формування конкурентоспроможності продукції українського тваринництва з урахуванням впливу економічних викликів у контексті нарощування виробництва і збуту, як на національному, так і на міжнародних ринках.

3. Наукова новизна і достовірність отриманих результатів у дисертаційному дослідженні

Дисертація Ю. А. Перегуди містить науково-теоретичні та науково-прикладні результати, що характеризуються науковою новизною як в частині теоретико-методологічного обґрунтування та розроблення науково-методичного інструментарію формування конкурентоспроможності продукції тваринництва, так і в частині формування набору практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності української продукції тваринництва на національних та закордонних ринках збуту з урахуванням впливу економічних викликів.

Дисертаційне дослідження Ю. А. Перегуди робить значний внесок у теорію та методологію формування конкурентоспроможності продукції. Авторка пропонує удосконалені підходи до забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва на макро-, мезо-, мікрорівнях функціонування економічних систем. Ці підходи ґрунтуються на: компаративній оцінці напрацювань закордонних та українських науковців у сфері конкуренції і конкурентоспроможності; урахуванні історичного розвитку наукової думки щодо конкурентоспроможності; формулюванні та уточненні базових понять і категорій, таких як: «конкуренція», «конкурентні переваги», «конкурентоздатність» та «конкурентоспроможність», «конкурентоспроможність у агросекторі», «конкурентоспроможність у тваринництві», «конкурентоспроможність підприємства», «конкурентоспроможність підприємства тваринництва», «конкурентоспроможність продукції»,

«конкурентоспроможність продукції тваринництва»; проведенні абстрактно-логічного аналізу зв'язку між термінами «конкуренція», «конкурентні переваги», «конкурентоздатність» та «конкурентоспроможність»; використанні модифікованої піраміди Х. Траболда. Запропоноване Ю. А. Перегудою дозволить: удосконалити методи оцінки конкурентоспроможності продукції тваринництва; розробити ефективні стратегії підвищення конкурентоспроможності української продукції тваринництва на всіх рівнях функціонування економічних систем; збільшити конкурентоспроможність українського тваринництва на українському та міжнародному ринках.

Новизною, що доповнює теорію конкурентоспроможності української продукції, є також удосконалення механізму формування конкурентоспроможності продукції тваринництва, що включає низку елементів, таких як: вплив споживачів, конкурентів, контрагентів та товарів-замінників; вплив визначеної сукупності зовнішніх і внутрішніх факторів; визначення цілей, завдань, принципів формування конкурентоспроможності продукції тваринництва; вибір напрямів, концепцій, методів формування конкурентоспроможності продукції тваринництва; урахування конкурентних переваг при формуванні конкурентоспроможності продукції тваринництва. Доповненням механізму формування конкурентоспроможності продукції тваринництва виступає системна карта, що показує взаємозв'язок між такими складовими механізму, як: маркетингові категорії; витратний механізм та ціноутворення; дотримання екологічних норм при виробництві продукції; споживчі властивості продукції; ключові компетенції; адаптивність до економічних викликів; рівень та якість інноваційної діяльності; зовнішні та внутрішні фактори впливу; забезпечення якості продукції; співвідношення попиту і пропозиції на відповідному ринку; доступ, обсяги та ефективність використання інформації; можливості диференціації у виробництві.

У дисертаційному дослідженні запропоновано напрям удосконалення методологічних основ формування конкурентоспроможності продукції тваринництва, важливе місце в якому займає вибір конкурентної стратегії.

Науковий інтерес представляє розроблена авторкою матриця відбору конкурентних стратегій в межах формування конкурентоспроможності продукції тваринництва, яка містить три основних компоненти. Перший – це характеристики дії підприємств-виробників, а саме: розширення ринку, атака, захист, фронтальна атака, флангова атака. Другий – напрям дії підприємств-виробників: лідер, переслідувач, послідовник, компанія, яка працює на одному або декількох сегментах (нішах) ринку. Третій – акцент на стратегічну конкурентну перевагу підприємства-виробника: реакція на потреби ринку, фокусування на товарі та ринку, фокусування на ресурсах, витрати (ціна), фокусування на технологіях, диференціація, фокусування на інноваціях. Ще одним елементом наукової новизни є запропонований порядок розроблення та реалізації конкурентних стратегій виробничих підприємств з метою формування конкурентоспроможності продукції тваринництва.

Достовірність нових наукових результатів, що були представлені у дисертаційному дослідженні Ю. А. Перегуди, підтверджується обробкою значного статистичного матеріалу і фактичних даних в розділі роботи щодо розвитку основних світових і міжнародних ринків продукції тваринництва (м'ясо та м'ясна продукція, молочна продукція та окремо молоко, яйця та продукти з яєць), а також ринків основних країн-виробників або споживачів тваринницької продукції (Аргентина, Австралія, Бразилія, Індія, Італія, Китай, Нідерланди, Німеччина, Польща, США), включаючи Україну. При цьому головна увага приділяється визначенню конкурентних позицій України на світовому чи міжнародному ринку тваринницької продукції, а також розвитку ринку тваринницької продукції в Україні. Обробка великих обсягів статистичних даних здійснюється на основі використання сучасних методів статистичного аналізу та одновимірних статистичних методів у рамках формування баз даних. Авторкою було визначено основні тенденції світових ринків тваринництва, ринків тваринництва провідних країн-виробників або споживачів продукції тваринництва (Аргентина, Австралія, Бразилія, Індія,

Італія, Китай, Нідерланди, Німеччина, Польща, США), у тому числі України, та сукупність проблем конкурентоспроможності української продукції тваринництва на світовому та національному ринках.

Враховуючи позитивний і негативний вплив цифрових інструментів на конкурентоспроможність підприємств і продукції тваринницької галузі, а також критичну оцінку впровадження та використання цифрових інструментів у тваринництві в Україні, авторка розробила алгоритм стратегії цифровізації у цій сфері. Цей алгоритм охоплює всі рівні функціонування економічних систем – макро-, мезо- та мікрорівні, і має на меті підвищення конкурентоспроможності української тваринницької продукції.

Нові наукові результати, які отримані в дослідженні Ю. А. Перегуди, відображають можливість їх практичного застосування. Авторка дослідила різні підходи до аналізу формування кон'юнктури українського ринку тваринництва, що в результаті дозволило їй розробити модель та схему концептуальної структури цього процесу. Крім того, дослідження вказало на необхідність зміни підходу до державної підтримки конкурентоспроможності продукції тваринництва в Україні, який буде засновано на закордонному досвіді та методиках оцінки державної підтримки, рекомендованих Організацією економічного співробітництва та розвитку і Всесвітньою торговельною організацією і буде концентруватися на нарощуванні загальної підтримки послуг (General services support estimate – GSSE) та захисту виробників (Producer protection – PP)), при одночасному обмеженні прямої підтримки виробників (Producer support estimate – PSE).

Елементи наукової новизни у дисертації проявляються у визначенні та розробленні пропозицій з трансформації складових формування конкурентоспроможності української продукції тваринництва. Основна увага приділяється адаптації місії, мети, завдань та принципів формування конкурентоспроможності продукції українських підприємств тваринництва до постіндустріальної циркулярної зеленої моделі розвитку.

Зростання конкуренції на українському, міжнародних та світовому ринках тваринницької продукції актуалізує потребу в удосконаленні методів оцінки її конкурентоспроможності. Перегуда Ю. А. запропонувала нову методику, що дає змогу отримати достовірну та об'єктивну інформацію про рівень конкурентоспроможності продукції тваринництва на відповідному ринку.

Методика ґрунтується на матричному методі Нільсена та бальній оцінці з урахуванням вагових коефіцієнтів. Вона включає шість блоків (групових критеріїв): 1. Держава та ринок (макрорівень): економічна ситуація, політична стабільність, рівень розвитку інфраструктури, ємність ринку, ціни на продукцію тощо. 2. Галузь та регіон (мезорівень): рівень розвитку галузі, конкурентне середовище, державна підтримка, кліматичні умови, особливості регіонального ринку. 3. Підприємство та продукція (мікрорівень): виробничі потужності, технології, якість продукції, маркетингова стратегія, цінова політика, імідж підприємства. Для кожного з групових критеріїв можна використовувати до десяти одиничних критеріїв.

Розроблена Ю. А. Перегудою методика дозволяє: порівнювати продукцію з аналогами та заміниками (штучні та рослинні); враховувати рівень використання цифрових продуктів виробниками продукції; оцінювати рівень переходу підприємств тваринництва на постіндустріальну циркулярну зелену модель розвитку.

У дисертації Ю. А. Перегуди значну увагу приділено питанням стратегічного забезпечення конкурентоспроможності продукції тваринництва в умовах економічних викликів. Авторка пропонує використовувати для цього метод нейронних мереж. Цей підхід є новим і оригінальним, адже раніше нейронні мережі не застосовувалися для вирішення цієї задачі.

Перегуда Ю. А. розробила архітектуру нейронної мережі, яка дозволяє прогнозувати та оптимізувати показники конкурентоспроможності продукції тваринництва. Цей підхід може використовуватися для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкуренто-

спроможності продукції українських підприємств тваринництва в умовах економічних викликів.

В цілому отримані Ю. А. Перегудою нові наукові результати, які стосуються теоретико-методологічного обґрунтування та розроблення науково-методичного інструментарію формування конкурентоспроможності української продукції тваринництва в умовах економічних викликів певною мірою доповнюють наявні науково-теоретичні та науково-прикладні розробки у сфері конкуренції, конкурентоспроможності, конкурентоспроможності підприємств, конкурентоспроможності продукції, конкурентоспроможності тваринництва, конкурентоспроможності продукції тваринництва.

4. Повнота викладення результатів дисертаційного дослідження в опублікованих наукових працях

Авторкою на основі проведеного дисертаційного дослідження опубліковано 54 наукові праці, з яких 5 статей у періодичних наукових виданнях, включених до категорії «А» Переліку наукових фахових видань України та/або у закордонних виданнях, проіндексованих у базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 27 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 21 теза наукових доповідей, свідоцтво на авторське право України.

Нормативні вимоги щодо необхідної кількості наукових публікацій у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних, дотримано.

5. Ідентичність змісту реферату та дисертації

Змістова наповненість реферату є вдалою квінтесенцією науково-теоретичних та науково-прикладних положень дисертації. Реферат повною мірою відображає фундаментальні та практичні результати наукової новизни, які були отримані на основі проведеного дисертаційного дослідження з використанням широкого спектру загальних та спеціальних методів

наукового пізнання. В рефераті повністю відображено науково-теоретичні, науково-методологічні та прикладні положення, практичні рекомендації та узагальнюючі висновки, що приведені у дисертаційному дослідженні.

6. Відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Під час вивчення матеріалів дисертаційного дослідження, а також аналізу наукових публікацій Ю. А. Перегуди не було виявлено ознак порушення академічної доброчесності, а саме академічного плагіату, самоплагіату, фабрикації та фальсифікації результатів досліджень. Таким чином, дисертаційне дослідження авторки є самостійною оригінальною науковою роботою, що не містить порушень академічної доброчесності. У дисертації використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

7. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

Високий теоретико-методологічний рівень та прикладна спрямованість отриманих результатів дисертації водночас супроводжуються певними положеннями, які відзначаються дискусійністю, як в частині змістовної інтерпретації окремих категорій і понять, так і в частині формування конкретних складових конкурентоспроможності продукції тваринництва українських підприємств. До таких дискусійних положень слід віднести такі:

1. Розкриваючи ієрархічні рівні ознак забезпечення конкурентоспроможності тваринництва на рис. 1.6 у підрозділі 1.2 дисертації, авторці доцільно було б розкрити не тільки мезо- та мікрорівні, але й макрорівень забезпечення конкурентоспроможності тваринництва (рівень національної економіки).

2. У підрозділі 2.2 дисертації авторка дисертаційного дослідження, розкриваючи місце формування конкурентоспроможності продукції тваринництва в управлінській системі підприємств тваринництва (рис. 2.4), навела три складові методологічних основ формування конкуренто-

спроможності продукції тваринництва, а саме: стратегії, способи, методи. Водночас надалі у підрозділі було розкрито тільки дві складові – стратегії та способи, а методи формування конкурентоспроможності продукції тваринництва розкрито не було, що є певним недоліком проведеного дослідження.

3. Враховуючи, що у дисертації розкриваються питання переходу підприємств тваринництва на екологічну модель розвитку, як частину постіндустріальної циркулярної зеленої моделі розвитку вважаємо, що доцільно було б розкрити у розділі 3 роботи тренди на світових, міжнародних і національних ринках такої продукції тваринництва і місце на них України.

4. Вважаємо доцільним при розкритті детермінант впливу на ринкову кон'юнктуру та конкурентоспроможність продукції тваринництва в Україні (підрозділ 4.2 дисертації, рис. 4.5) було б детальніше відобразити детермінанти впливу, поділивши їх на більшу кількість груп. Як то, не макродетермінінати, а детермінанти впливу на рівні світової економічної системи, на рівні міжнародних економічних систем, на рівні національної економічної системи.

5. При розробленні методики оцінки конкурентоспроможності продукції тваринництва на національному та світовому ринках у кожному груповому критерії оцінювання присутній одиничний критерій оцінюванню переходу на постіндустріальну циркулярну зелену модель розвитку. Водночас деталізація показників оцінювання не наводиться, що зменшує практичну складову рекомендації авторки дисертації.

6. У роботі мають місце певні граматичні та орфографічні помарки при поданні отриманих результатів проведених досліджень.

Загальний висновок

Дисертація Перегуди Юлії Андріївни на тему: «Формування конкурентоспроможності продукції тваринництва в умовах економічних викликів» є самостійною, завершеною, логічно упорядкованою кваліфікаційною науковою працею, яка виконана на актуальну тему і відповідає

паспорту спеціальності 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством». Отримані результати дослідження і наведені рекомендації в сукупності забезпечують вирішення важливої наукової проблеми, яка полягає в теоретико-методологічному обґрунтуванні та розробленні науково-методичного інструментарію формування конкурентоспроможності української продукції тваринництва в умовах економічних викликів з урахуванням теоретичних розробок українських та зарубіжних учених, світової та української практики, проблематики забезпечення конкурентоспроможності української продукції тваринництва на національних та закордонних (міжнародних, світових) ринках збуту.

За рівнем теоретичної, методологічної, прикладної значимості, елементами наукової новизни, за змістом і оформленням дисертаційне дослідження відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження вимог про оформлення дисертацій», Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 1197 від 17 листопада 2021 року, а його авторка Перегуда Юлія Андріївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора економічних наук за науковою спеціальністю 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством»

Опонент
професор кафедри маркетингу
Навчально-наукового інституту
управління, економіки та бізнесу
Приватного акціонерного товариства
«Вищий навчальний заклад
«Міжрегіональна Академія управління персоналом»,
доктор економічних наук,
професор

Ірина КАЛІНА